

РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ ІСТОРІЇ ОСВІТИ ТА ЗАГАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 37(477) (092)

І. В. Албул, О. О. Кабанова

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ІДЕЯ ЦІЛІСНОГО ПІДХОДУ ВИВЧЕННЯ ДИТИНИ В ХАРКІВСЬКІЙ ПЕДОЛОГІЧНІЙ ШКОЛІ В ДІЯЛЬНОСТІ І. СОКОЛЯНСЬКОГО

Стаття присвячена висвітленню ідей цілісного підходу вивчення дитини в Харківській педологічній школі в діяльності педолога, лікаря-дефектолога І. П. Соколянського. На основі науково-історичного аналізу історико-педагогічної та психолого-педагогічної літератури, у статті представлено науково-організаторську систему реалізації гуманістичної ідеї цілісного підходу до особистості дитини зі спадщини І. П. Соколянського. Дане дослідження частково презентує історико-педагогічний досвід соціалізації дітей з вадами розвитку, однак подальшого вивчення вимагають інші аспекти проблеми, а саме, порівняльний аналіз цілісного підходу до вивчення особистості дитини в діяльності педагога та системного аналізу існуючих у світовій науці теоретичних і експериментально-дослідницьких концепцій психічного розвитку дитини із вадами.

Ключові слова: Харківська педологічна школа, Іван Соколянський, діти з вадами розвитку, цілісний підхід.

Постановка проблеми. У сучасному світі значно зросла кількість дітей із нормальним здоровим розвитком: якщо в середині ХХ ст. 60–70 % новонароджених були практично здоровими, то сьогодні 40–50 % дітей мають певну схильність до патологічних змін у розвитку. Кількість дітей зі складними розладами за цей час майже не змінилися (4–5 %), однак значно більше дітей з частковими вадами. Їх розвиток може бути наближений до нормального лише за умови правильного виховання і спеціального навчання. І тому є актуальним звернення до творчих доробків вітчизняних педагогів 20–30-х рр. ХХ ст., які займалися проблемами дітей із вадами та розглядали цілісний підхід до вивчення та виховання таких дітей.

Серед науковців, які досліджували ідею цілісного підходу до розвитку особистості дитини та ідеї соціального виховання, слід виділити Івана Соколянського (1889–1960 рр.). Він був одним із представників Харківської педологічної школи, автором таких праць, як «Дитячий рух – соціальне виховання» (1925 р.), «Ув'язка соцвиху з дитячим рухом» (1925 р.), «Педагогіка школи та родина в системі соціального виховання» (1928 р.) та ін. У своїх роботах педагог дійшов висновку, що форми, норми й напрями поведінки особистості виникають не внаслідок фізико-хімічних особливостей організму, а внаслідок впливу оточення, яке виступало, на думку педагога, «джерелом» людської діяльності.

Ідея цілісного дослідження психолого-педагогічного розвитку дитини має довгу й непросту історію і не втратила своєї актуальності в сучасній вітчизняній педагогіці та психології. У зв'язку з розвитком в українській психології лінії на психологічну практику, ідея цілісного дослідження людини перетворюється із «мрії» на ключовий методологічний принцип, стрижневий як для загальної, так і для педагогічної психології. Спроби втілення зазначеної ідеї мали місце вже на початку становлення вітчизняної науки, а зокрема – у 20–30-х рр. ХХ ст.

Аналіз актуальних досліджень. У статті проаналізовано теоретико-методологічні положення й погляди, що розкриваються у працях історико-психологічної науки: Б. Г. Ананьєва, Л. І. Анциферової, Т. А. Басилової, О. Н. Ждан, О. О. Смирнова, Б. М. Теплова та ін.

Окремі аспекти спадщини І. П. Соколянського висвітлені у працях вітчизняних учених, а саме: Н. Коляди, Н. Єфименко, В. Марочко, О. Сухомлинської, Г. Хілліга та ін.

Водночас історіографічний огляд засвідчує, що спадщина І. П. Соколянського, його педагогічні погляди, ідеї, що їх зберігають архівні документи, спеціальні наукові праці, потребує подальшого вивчення його діяльності в освітніх закладах Харкова, Умані, Запоріжжя та ін. ще не дістали належної уваги

Мета статті – висвітлення ідей цілісного підходу вивчення дитини в Харківській педологічній школі в діяльності педолога, лікаря-дефектолога І. П. Соколянського.

Методи дослідження – науково-історичний аналіз історико-педагогічної та психолого-педагогічної літератури, наукових праць вітчизняних педагогів-дослідників із метою розкриття теоретичних аспектів означеної проблеми.

Виклад основного матеріалу. На початку ХХ ст. почали створюватися й перші заклади для розумово відсталих дітей легшого ступеня. У 1904 р. за ініціативи дочок проф. І. Сікорського Ольги та Олени в Києві відкрився приватний «Лікарсько-педагогічний інститут для розумово недорозвинених, відсталих і нервових дітей». Діяльність цього навчального закладу не обмежувалася лише навчанням, вихованням і лікуванням дітей. Значну увагу персонал закладу приділяв вивченню дітей, з'ясуванню причин порушень їх розвитку, консультуванню батьків. У 1915 р. у Харкові відкрилися перші в Україні класи для розумово відсталих дітей при міських початкових училищах.

На початку 20-х рр. ХХ ст. Харків мав репутацію наукового центру, у якому розвивалися різні галузі як гуманітарних, так і природничих наук. До того ж, у цей період він був столицею України, що зумовило відкриття тут різних наукових і навчальних закладів, тим більше, що для цього ще у ХІХ ст. було створено сприятливі умови.

Після Жовтневої Соціалістичної революції почалася перебудова всієї системи народної освіти в нашій країні. Постановою РНК від 10 грудня

1919 р., підписаною Головою Ради Народних Комісарів В. І. Ульяновим вперше в історії навчання сліпих дітей у Росії школи для фізично дефективних дітей входили в загальну державну систему навчальних закладів країни.

Почалася реалізація плану перебудови системи навчання дітей з дефектами зору. Велику роль у цій роботі відіграв перший Всесоюзний з'їзд діячів із боротьби з дитячою дефективністю, який проходив з 24 червня по 2 липня 1920 р. Важливу роль у діяльності з'їзду відігравали перші організатори народної освіти В. М. Бонч-Бруєвич, А. В. Луначарський, які сприяли залученні до нової соціальної школи для сліпих дітей демократично налаштованих тифлопедагогів, а саме: Г. М. Мельникова, А. М. Щербину, П. І. Блонського, Л. С. Виготського, І. П. Соколянського та ін.

У 1918 р. Харківське училище було перейменовано в Харківську радянську школу для сліпих дітей. З часу встановлення радянської влади в Харкові, з 18 грудня 1919 р. училище знаходиться у веденні Губнаросвіти, з липня 1920 р., коли при народстві була влаштована секція дефективних дітей, школа перейшла під керівництво цієї секції.

У 1922 р. у Харкові було відкрито Український науково-дослідний психоневрологічний інститут, директором якого став відомий невропатолог О. Й. Германович.

24 січня 1922 р. Постановою Ради Народних комісарів УРСР школі присвоєно ім'я В. Г. Короленка. У цьому ж році за рішенням Наркомпросу України школа разом із дитячим садком була реформована в дитячий будинок для сліпих дітей. У цьому ж році в Харкові було відкрито Український науково-дослідний психоневрологічний інститут, директором якого став відомий невропатолог О. Й. Германович, а в 1926 р. на базі психіатричної лікарні – Український інститут клінічної психіатрії і соціальної психогієни, директором якого був В. П. Протопопов. У 1932 р. було прийнято рішення про укрупнення цих закладів, у результаті їх було об'єднано в одну організацію – Всеукраїнську психоневрологічну академію [4, 21–22]. Академія була унікальним поліфункціональним закладом, до складу якого входив і сектор психології. Сектор складався з відділів загальної та генетичної психології та клінічної психології. У зв'язку з цим виникла потреба знайти й запросити психологів-фахівців для роботи в цих відділах. Із Москви були запрошені О. Р. Лурія, О. М. Леонтьєв, М. С. Лебединський. Місце завідуючого сектором було запропоновано О. Р. Лурії, а завідуючого відділом генетичної психології – О. М. Леонтьєву. Проте, О. Р. Лурія незабаром повернувся до Москви, і завідуючим сектором залишився О. М. Леонтьєв. Разом із ним з Москви до Харкова переїхали О. В. Запорожець і Л. І. Божович, яка майже одразу від'їхала до Полтави. Планувалось, що до Харкова переїде і Л. С. Виготський, але цього так і не відбулося. Він лише постійно приїздив до Харкова і навіть заочно навчався в Харківському медичному інституті. У тому відділі, який очолював О. М. Леонтьєв, працював і П. Я. Гальперін,

харківський психоневролог і психолог, який швидко рухався від медицини до психології і, за його власними словами, розумів, що за групою Л. С. Виготського велике майбутнє [5, 195].

Існувала думка, висловлена нідерландським ученим Ж. Хаєненом, згідно якої Харківська школа фактично перестала існувати у 1936 р. Причини цього полягали в тому, що, по-перше, коли в 1935 р. столицею України став Київ, різноманітні психологічні дослідження, що проводилися на базі Всеукраїнської психоневрологічної академії, почали згортатися, а постанова про педологічні перекирення, прийнята в 1936 р., цей процес завершила. Постанова про педологію не зупинила наукову діяльність Харківської психологічної школи. Проблеми, якими займалися психологи в межах педагогічних досліджень, продовжували вивчатись, аналізуватись, дискутуватись науковцями.

Одночасно з іншими напрямками в діяльності школи почав створюватися напрям, у якому великий акцент було зроблено на соціальному аспекті в розвитку дитини. Йдеться про так званий соціобіологічний напрям, запроваджений О. С. Залужним. Безумовно на формування цього підходу вплинула значною мірою пануюча у 20–30-ті рр. ХХ ст. комуністична ідеологія. У ті часи вона поширювала свій тиск на всі науки, філософські й гуманітарні в першу чергу. Однією з головних її рис була ідея колективізму й переваги колективного над індивідуальним. Ця ідеологія знайшла своє відображення і в педології [11, 19].

Вирішуючи проблему специфічного для педології предмету дослідження, який би не співпадав зі змістом предметів суміжних дисциплін, на Всесоюзному педагогічному з'їзді у зв'язку зі спробою дати своє вирішення цього питання виступили представники української педологічної школи. Засновниками її можна вважати В. П. Протопопова, І. П. Соколянського і безпосередньо О. С. Залужного, завідувача Харківського кабінету соціальної педагогіки дослідної педологічної станції. Таких станцій в Україні існувало чотири: у Харкові, Києві, Одесі та Дніпропетровську [4, 21–28; 7, 107–114].

У 1926 р. І. П. Соколянського було призначено на посаду професора кафедри дефектології факультету соціального виховання Інституту народної освіти. Одночасно він завідував експериментально-педагогічною станцією Наркомата України. З 1930 р. І. П. Соколянський стає директором щойно організованого в Харкові НДІ педагогіки й керував відділом дефектології.

З ініціативи І. П. Соколянського був створений Лікарсько-педагогічний кабінет, який об'єднував усю науково практичну роботу з дефектології. Дослідне відділення кабінету було організоване ним на базі Харківської школи сліпих (відділення сліпих та сліпоглухих), школи для глухих, дитячого будинку для розумово відсталих.

У 1924–1925 рр. за ініціативою І. П. Соколянського при Лікувально-педагогічному кабінеті організовувалося дві дослідницькі лабораторії –

педагогічна й рефлексологічна. Наукова робота в лабораторіях керувалася І. П. Соколянським та В. П. Протопоповим [1, 11].

Л. Вільсон, описуючи специфіку навчання сліпоглухонімих дітей у Харківській дослідній школі для сліпоглухонімих, у якій досить плідно працював І. П. Соколянський, зазначає, що в ній приділяється «... виключно велика увага справі виховання і навчання дефективних, і як ми це з низки джерел знаємо, роботи ці містять в собі величезні наслідки для виховання й навчання та нормальної дитини» [3, 66]. У спеціально організованих лабораторіях цієї школи велися спостереження за рефlekсами сліпоглухонімих дітей, за допомогою спеціальної апаратури дітей навчали мові, збуджували й загострювали слуховий нерв у випадках збереження залишків слуху. Позбавлені слуху діти повинні навчитися читанню з губ, причому навіть мінімальні залишки слуху повинні їм допомогти. Глухонімі діти повинні були з першого дня свого перебування у школі вчитися розуміти і вимовляти цілісно. Для цього використовувався «український», або «ланцюговий» метод професора Соколянського, який ґрунтувався на основних теоретичних засадах рефлексології (Павлов, Шеррінгтон, Уотсон, Лазарєв).

Сутність методу полягає в можливості більш точного звикання особистості дитини до чітко зумовленої системи подразників у чітко визначеному порядку. «Методом ланцюга» розподілявся дидактичний матеріал: «Діти, встаньте!», «Діти, підійдіть до мене!», «Діти, станьте парами!», «Діти, станьте по одному!», «Дівчатка, встаньте!», «Хлопчики, підійдіть до мене!», «Дівчатка, підійдіть до мене!» тощо. Учитель вимовляє фразу, діти реагують і вимовляють слідом. Після цього фрази пишуть на дошці, діти їх списують, потім, старанно вимовляючи, перечитують. Все це детально фіксується у протоколі спостерігачем. «Хоча метод здається досить формальним, навчання тим не менше протікає в досить вільних формах. Воно виходить не тільки з чистого наслідування, але й кожна дитина працює, рухаючи і своїми цілком індивідуальними стимулами», – ділиться своїми враженнями Л. Вільсон, відвідавши Харківську дослідну школу для сліпоглухонімих (1928 р.) [3, 66].

Результати діяльності школи, що ґрунтувалися на оригінальній концепції виховання сліпоглухонімих І. П. Соколянського, вражаючи [11, 17]. Це пізніше відмітили у своїх виступах на науковій конференції Державного педагогічного інституту дефектології у Москві 10 березня 1940 р. О. Р. Лурія, Ф. А. Рау. Проте у другій половині 30-х рр. І. П. Соколянського звинуватили в механіцизмі при оцінці методів виховання дітей і запропонували добровільно визнати свої огріхи [6, 29]. Цінність же методики Соколянського полягає «перш за все в організації навчання, у лабораторіях, у виключно цінних можливостях, що відкриваються у глухонімих і сліпоглухонімих, а головне, у різноманітних і досить ґрунтовно ще не проаналізованих висновках, представлених цими

роботами для нормальної педагогіки ... Не можна особливо не підкреслити трудовий характер сучасних виховних закладів» [2, 66]. Найяскравішим прикладом результатів діяльності Харківської дослідної школи для сліпоглухонімих під керівництвом І. П. Соколянського у вітчизняній історії є особистість Ольги Скороходової та її книга «Як я сприймаю оточуючий світ» (1947 р.). О. М. Леонтьєв у своїй передмові до цієї книги, аналізуючи досвід навчання сліпоглухонімих, зазначав, що «сутність первинного «олюднення» сліпоглухонімої дитини полягає не в навчанні словесній мові, а, передусім, у виробленні (формуванні) в неї безпосередніх і максимально точних відносин з тим матеріальним середовищем, у якому вона знаходиться, до охоплення цього середовища, до безпосереднього оволодіння цим середовищем... Усе це і є найбільш «первинне», з того потрібно починати навчально-виховний процес» [12, 253–254].

Існувало два основних напрями вивчення колективу: біосоціальний і соціобіологічний. Українська школа дотримувалася соціобіологічного, бо він відводить соціальним чинникам у питанні про формування поведінки людини головну роль, не зменшуючи при цьому ролі й біологічних чинників. Згідно з цим напрямом, соціальну поведінку людини в цілому формує оточення, а біологічні чинники тільки її ускладнюють. Уперше цю думку висловив І. П. Соколянський. Соціальна поведінка є спрямованою поведінкою, яка завжди пов'язана з певними соціальними нормами, що має пряме відношення до колективу.

І. П. Соколянський вважав, що основні риси, які відрізняють акт поведінки від рефлексу та реакції, – це спрямованість, а також підпорядкованість поведінки різноманітним соціальним нормам. Тому неможливо зрозуміти акт поведінки без відношення до норми, до того чи іншого типу поведінки, до її змісту. Крім соціальної, поведінка має і класову спрямованість і визначається подвійними чинниками: суспільними (оточення) і біологічними (організм). Суспільні чинники зумовлюють поведінку, а біологічні її ускладнюють. Організм і оточення у своїй взаємній чинності утворюють поведінку. Вивчення лише суспільних чинників, або лише біологічних не є вивченням поведінки. З такого розуміння поведінки випливає і головна мета досліджень – встановлення законів поведінки колективу й окремої дитини [11, 19–25]. У зв'язку з перенесенням акценту на вивчення поведінки, необхідно було знайти та відповідний метод її дослідження. Таким методом повинен бути об'єктивний метод, оскільки педологи вважали можливим об'єктивне вивчення поведінки як окремої особистості, так і цілого колективу. І таким об'єктивним методом є експеримент. У психології частіше використовувався індивідуальний експеримент. Тому дуже важливою, як вважали українські педологи, стає розробка методів колективного експерименту, бо «наша педагогіка – це педагогіка колективу, а не особистості» [11, 17].

Кожна робота з колективом повинна починатися зі спостереження, а вже потім на його основі будується експеримент. Трамбування експерименту українською школою теж мало свою специфіку. Використання експерименту в педагогіці має своєю метою встановлення законів поведінки окремої дитини і цілого дитячого колективу, з тим, щоб використати ці закони для організації поведінки в дітей. І. П. Соколянський говорить про це так: «... педагогічні можливості, заховані в людському організмі, виявляються тільки в педагогічному процесі, іншими словами, вивчення і кваліфікація людської поведінки можлива лише у процесі її організації, а організація поведінки в певних умовах і є педагогічний процес» [11, 19–25].

У навчанні писемній мові І. П. Соколянський запропонував використовувати розроблений ним оригінальний метод, який він назвав «системою паралельних текстів», відповідно до якої навчання будується на співставленні текстів-зразків, які дає вчитель, та «спонтанних» текстів сліпоглухонімого, що відбивають свій власний зміст, але згідно словесно-граматичного оформлення орієнтованих на зразки. Для науково-педагогічної діяльності І. П. Соколянського було характерним постійне прагнення використовувати найновіші технічні досягнення з метою навчання сліпоглухонімих, глухонімих та сліпих дітей. Йому належить низка цінних винаходів, які значно розширили технічне оснащення тифло- й сурдопедагогіки: телетактор – прилад, за допомогою якого можна було спілкуватися з сліпоглухонімими, «Брайлевський екран для глухонімих», «Дактилятор» – прилад для одночасного контакту з будь-якою кількістю сліпоглухих, «Мобільограф» – прилад для запису рухових невимушених реакцій у сліпоглухонімих дітей, «Механічний буквар». Розроблена І. П. Соколянським «Читальна машина» для сліпих, за яку він одержав золоту медаль ВДНГ СРСР, вперше практично розв'язала проблему читання сліпими та сліпоглухонімими звичайного шрифту.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Отже, у результаті проведених досліджень, можна зробити такі висновки, що проблеми ідей цілісного підходу розвитку особистості та соціального виховання висвітлював у своїх працях вітчизняний педагог, педолог, лікар-дефектолог Іван Соколянський. У своїх роботах він дійшов висновків, що форми, норми та напрями поведінки дитини виникають унаслідок впливу оточення. І. П. Соколянський був одним із представників Харківської школи педології для сліпоглухих дітей, яка займалася проблемами дітей із вадами розвитку.

Ідейним підґрунтям розвитку Харківської школи педології, яка мала складну науково-організаційну діяльність можна виокремити гуманістичну ідею цілісного підходу до особистості дитини, яка розроблялася одним із вітчизняних педологів І. П. Соколянським. Саме харківський осередок педологів (О. С. Залужний, І. П. Соколянський, О. В. Запорожець, П. І. Зінченко, О. М. Леонтьєв та ін.) наголошували на значенні впливу соціуму на розвиток дитини.

Подальші дослідження потребують інші аспекти проблеми, а саме: порівняльного аналізу цілісного підходу до вивчення особистості дитини у спадщині педагога й системного аналізу існуючих у світовій науці теоретичних і експериментально-дослідницьких концепцій психічного розвитку дитини з вадами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Басилова Т. А. О Соколянском и его методах обучения глухих и слепоглухих детей, так интересовавших Выготского / Т. А. Басилова // Культурно историческая психология. – 2006. – № 3. – С. 8–16.
2. Брушлинский А. В. С. Л. Рубинштейн – основоположник деятельностного подхода в психологической науке / А. В. Брушлинский // Сергей Леонидович Рубинштейн. Очерки. Воспоминания. Материалы. – М. : Наука, 1989. – С. 61–102.
3. Вильсон Л. Обучение слепоглухонемых в Советской России / Л. Вильсон // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии ; под ред. И. И. Ильева, В. Я. Ляудиса. – М. : МГУ, 1980. – С. 65–66.
4. Вопросы теории и психологии творчества. – Харьков, 1913. – С. 21–28.
5. Гальперин П. Я. Функциональное различие между орудием и средством / П. Я. Гальперин // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии ; под ред. И. И. Ильева, В. Я. Ляудим. – М. : Изд-во МГУ, 1980. – С. 195–203.
6. Гільбух Ю. З. Друге народження педології? / Ю. З. Гільбух // Радянська школа. – 1989. – № 11. – С. 29–37.
7. Днепров Э. Д. Народное образование как предмет историко-педагогического исследования (по материалам дореволюционной России) / Э. Д. Днепров // Советская педагогика. – 1986. – № 1. – С. 107–114.
8. Жарський Е. Експериментальна педагогіка: Історія виховання / Е. Жарський // Мандрівець. – 1994. – № 2. – С. 28–30.
9. Залужний О. С. Спроби об'єктивної характеристики дитячого колективу / О. С. Залужний // Шлях освіти. – 1926. – № 12. – С. 18–23.
10. Леонтьев А. Н. Об опыте обучения слепоглухонемых / А. Н. Леонтьев // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М. : МГУ, 1984. – С. 251–254.
11. Соколянський І. П. Про поведінку особистості / І. П. Соколянський // Радянська освіта. – 1925. – № 4. – С. 17–25.
12. Леонтьев А. Н. Об опыте обучения слепоглухонемых / А. Н. Леонтьев // Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии. – М. : МГУ, 1984. – С. 251–254.

РЕЗЮМЕ

Албул И. В., Кабанова О. О. Идея целостного подхода изучения ребенка в харьковской педологической школе в деятельности И. Соколянского.

Статья посвящена освещению идей целостного подхода изучения ребенка в Харьковской педологической школе в деятельности педолога, врача-дефектолога И. П. Соколянского. На основе научно-исторического анализа историко-педагогической и психолого-педагогической литературы, в статье представлено научно-организаторскую систему реализации гуманистической идеи целостного подхода к личности ребенка из наследия И. П. Соколянского. Данное исследование частично представляет историко-педагогический опыт социализации детей с недостатками развития, однако дальнейшего изучения требуют другие аспекты проблемы, а именно, сравнительный анализ целостного подхода к изучению личности ребенка в деятельности педагога и системного анализа существующих в мировой науке теоретических и экспериментально-исследовательских концепций психического развития ребенка с нарушениями.

Ключевые слова: Харьковская Педологическая школа, Иван Соколянский, дети с пороками развития, целостный подход.

SUMMARY

Albul I., Kabanov O. The idea of holistic approach to the study of child in Kharkiv pedological school in activities of I. Sokolyansky.

The article is devoted to the ideas of a holistic approach to examine the child in school in Kharkov pedological school in the activities of pedologist, pathologist I. P. Sokolyansky.

Among the scholars who have studied the idea of a holistic approach to the development of the child and his social education was just Ivan Panasovych Sokolyansky. However historiographical review shows that the inheritance of I. P. Sokolyansky has not received adequate attention. His pedagogical views, the idea that they are stored archival documents, special research papers, also require further study in teacher activities in educational institutions of Kharkov, Uman, Zaporozhye and others.

Based on scientific and historical analysis of historical and pedagogical, psychological and pedagogical literature, the article presents scientific and organizational system of implementation of humanistic ideas of holistic approach to the individual child with legacy of I. P. Sokolyansky. In his writings teacher concluded that the forms, rules and directions of the child's behavior resulting from the impact of the environment. I. P. Sokolyansky was one of the representatives of the Kharkov School of pedology for deafblind children, engaged in the problems of children with disabilities.

The ideological basis of Kharkov school pedology, which was complicated scientific and organizational activity may be distinguished by humanist idea of a holistic approach to the child, which was developed by one of the native pedologists I. P. Sokolyansky. Kharkiv cell of pedologists (O. S. Zaluzhnyi, I. P. Sokolyansky, O. V. Zaporozhets, P. I. Zinchenko, O. M. Leontiev and others) emphasized the impact of society on child development.

This study presents historical and partly pedagogical experience of socialization of children with developmental disabilities, but require further study of other aspects of the problem, namely, comparative analysis of a holistic approach to the study of the individual child's teacher and systematic analysis of existing in the world of science theoretical and experimental research concepts of mental development of children with disabilities.

Key words: Kharkiv pedological school, Ivan Sokolyansky, children with developmental disabilities, holistic approach.